

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Правове регулювання штучного інтелекту в Україні: виклики та перспективи

Олег В. Олійник 1*

¹ Державний торговельно-економічний університет (Україна). Професор кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу, д-р юрид. наук, професор.

** Автор-кореспондент, e-mail: o.oliynyk@knute.edu.ua*

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

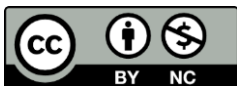
Дослідницька

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.6.04](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.6.04)

Авторське право

© 2025 автора

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

В умовах стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту постає нагальна потреба у формуванні ефективного правового регулювання, яке б забезпечувало баланс між інноваційним розвитком і захистом основоположних прав людини. Україна, перебуваючи на етапі нормативного становлення у цій сфері, зіштовхується з низкою викликів, що зумовлює необхідність осмислення міжнародного досвіду, зокрема підходів Європейського Союзу та США. Метою дослідження є комплексний аналіз сучасного стану правового регулювання використання технологій штучного інтелекту в Україні в порівняльному контексті із правовими системами ЄС і США з метою виявлення прогалин, викликів і перспектив формування національного законодавства. Методологічна основа дослідження охоплює міждисциплінарний підхід, що поєднує системний аналіз, порівняльно-правовий метод, а також контент-аналіз стратегічних документів, нормативно-правових актів та аналітичних публікацій 2022–2025 років. У результаті дослідження проаналізовано чинну концептуальну й нормативну базу України у сфері штучного інтелекту, окреслено основні стратегічні документи (Концепція розвитку ШІ, План заходів на 2025–2026 роки), а також встановлено, що спеціального закону в Україні поки що не існує. Проведено ґрунтовне порівняння регуляторних моделей ЄС (AI Act) та США (AI Bill of Rights, рекомендації NIST), зокрема за критеріями: ступінь обов'язковості норм, роль приватного сектора, інституційна структура та етичні засади. Виділено п'ять основних викликів для правового регулювання штучного інтелекту в Україні: фрагментарність нормативної бази, відсутність чіткої термінології, слабкість інституційної координації, етична невизначеність та обмежений вплив приватного сектору. Практична значимість результатів полягає в наданні чітких орієнтирів для формування збалансованої регуляторної політики щодо штучного інтелекту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду, що може бути використано при розробці майбутнього спеціального закону.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

регламент, законодавчі акти, правове регулювання, регуляторна політика, етичні стандарти, регуляторні механізми.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Legal Regulation of Artificial Intelligence in Ukraine: Challenges and Prospects

Oleh Oliinyk ¹ *

¹ State University of Trade and Economics (Ukraine). Professor at the Department of Legal Support for Business Security, Doctor of Law, Professor.

* Corresponding Author, e-mail: o.oliinyk@knute.edu.ua

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.6.04](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.6.04)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

In the context of the rapid development of artificial intelligence technologies, there is an urgent need to form effective legal regulation that would ensure a balance between innovative development and the protection of fundamental human rights. Ukraine, being at the stage of regulatory formation in this area, faces a number of challenges, which necessitates the understanding of international experience, in particular the approaches of the European Union and the USA. The purpose of the study is a comprehensive analysis of the current state of legal regulation of the use of artificial intelligence technologies in Ukraine in a comparative context with the legal systems of the EU and the USA in order to identify gaps, challenges and prospects for the formation of national legislation. The methodological basis of the study covers an interdisciplinary approach that combines systemic analysis, comparative legal method, as well as content analysis of strategic documents, regulatory legal acts and analytical publications of 2022–2025. As a result of the study, the current conceptual and regulatory framework of Ukraine in the field of artificial intelligence was analyzed, the main strategic documents (AI Development Concept, Action Plan for 2025–2026) were outlined, and it was also established that there is no special law in Ukraine yet. A thorough comparison of the regulatory models of the EU (AI Act) and the USA (AI Bill of Rights, NIST recommendations) was conducted, in particular by the criteria: the degree of mandatory nature of the norms, the role of the private sector, institutional structure and ethical principles. Five main challenges for the legal regulation of artificial intelligence in Ukraine were identified: fragmentation of the regulatory framework, lack of clear terminology, weakness of institutional coordination, ethical uncertainty and limited influence of the private sector. The practical significance of the results lies in providing clear guidelines for the formation of a balanced regulatory policy on artificial intelligence in Ukraine, taking into account international experience, which can be used in the development of a future special law.

KEYWORDS

regulations, legislative acts, legal regulation, regulatory policy, ethical standards, regulatory mechanisms.

1. Вступ

Штучний інтелект (далі – ШІ) стрімко перетворюється на невід’ємну складову сучасного світу, проникаючи в різні сфери – від промисловості й освіти до публічного управління й правосуддя. Такий розвиток відкриває значні можливості для підвищення ефективності та інновацій, але водночас породжує нові правові й етичні виклики. У багатьох країнах триває пошук оптимального балансу між стимулюванням інновацій і мінімізацією ризиків від впровадження ШІ [1].

У той час як США та Китай ведуть глобальне технологічне суперництво за домінування у сфері штучного інтелекту, Європейський Союз (далі - ЄС) обирає альтернативний шлях – встановлення чітких етичних і правових орієнтирів для розвитку цієї технології. У 2024 році ЄС ухвалив і оприлюднив Закон про штучний інтелект (Регламент (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року, відомого як Закон про штучний інтелект) – перший у світі комплексний нормативно-правовий акт, який встановлює гармонізовані правила для розробки, впровадження й використання систем ШІ на території Європейського Союзу [2]. Цей акт, що поєднує регуляторну чіткість і етичні принципи, претендує на роль глобального стандарту у сфері безпечного й відповідального впровадження штучного інтелекту. Його вплив уже сьогодні виходить за межі ЄС, оскільки компанії, які прагнуть працювати на європейському ринку, змушені адаптувати свої продукти до нових вимог.

Для України, яка активно інтегрується у європейський правовий простір і водночас прагне стимулювати інновації в умовах війни та відбудови, питання правового врегулювання ШІ також набуває особливого значення. З одного боку, український уряд декларує розвиток цифрової економіки й підтримку штучного інтелекту як одного з пріоритетів національної науково-технічної політики. З іншого боку, нормативна база у цій сфері поки що залишається фрагментарною і недостатньо конкретною. На тлі зростаючих ризиків використання алгоритмів у публічному управлінні, безпеці, фінансах та освіті, формування власної правової рамки, узгодженої з AI Act, стає необхідним кроком для забезпечення як захисту прав людини, так і конкурентоспроможності українського IT-сектору.

2. Огляд літературних джерел

Аналіз сучасних досліджень правового регулювання штучного інтелекту в Україні та за її межами свідчить про зростаючий інтерес до створення збалансованих моделей, які поєднують інноваційність і безпекові запобіжники. У цьому контексті особливу увагу привертає праця Дуліби Є. В. [1], яка акцентує на європейській моделі врегулювання ШІ, зокрема на AI Act, як на нормативному фундаменті для побудови глобального стандарту. Із подібною позицією виступає інший автор Тюря Ю. І. [3], який акцентує увагу на ризик-орієнтованій природі регулювання в ЄС і пропонує систематизувати українське право за аналогічною структурою – з виокремленням категорій високоризикових, обмежених та неприйнятних практик застосування ШІ.

Схожий фокус на європейський та світовий досвід простежується у дослідженні Бойка В. В. [4], який проводить порівняльний аналіз підходів до регулювання ШІ в різних країнах і наголошує на необхідності імплементації адаптованих міжнародних стандартів у національне законодавство. При цьому він підкреслює, що просте перенесення західних норм без урахування українських інституційних реалій може бути неефективним. У свою чергу, Петько С. М. [5] розширює цю логіку, досліджуючи моделі правового регулювання у країнах – цифрових лідерах (США, Китай, Ізраїль, Сінгапур). Автор звертає увагу на плюралізм підходів: від етичних рекомендацій у США до централізованого контролю в Китаї, що демонструє, наскільки різною може бути регуляторна відповідь залежно від політичного контексту. Питання глобального управління ШІ піднімає також автори Zaidan E. і Ibrahim I. A. [6], які аналізують швидко змінне регуляторне середовище, підкреслюючи потребу в динамічних, гнучких, але підзвітних механізмах правового впливу на розвиток алгоритмічних систем.

На перетині світових і національних підходів стоять праці, що окреслюють сучасний стан регулювання ШІ в Україні. Так, Варинський В. О. [7] фіксує фрагментарність правового поля, наявність виключно концептуальних документів (без спеціального закону), а також відсутність інституційного нагляду за використанням ШІ. Подібної думки дотримується і Акулов Ю. В. [8],

який детально аналізує ризики правової невизначеності в цифровій економіці України та пропонує шляхи вдосконалення нормативної бази, насамперед через гармонізацію із європейським AI Act. Обидва дослідники вказують на те, що нерозвиненість регуляторних механізмів стримує інноваційний розвиток і може створювати юридичні прогалини у сферах із високим соціальним впливом (медицина, освіта, публічне адміністрування).

У прикладному аспекті питання використання ШІ в окремих галузях розглядають Гельжинська Т. Я. та Кравчик О. Р. [9], які аналізують особливості правового регулювання ШІ в освіті, проводячи порівняння між європейськими підходами і практиками, що складаються в Україні. Близький до цієї тематики і Серебро М. В. [10], який розглядає адміністративно-правові інструменти регулювання ШІ на національному та зарубіжному рівнях, акцентуючи на відсутності чіткої юрисдикції та контролюючого органу в Україні. Системне бачення глобальних викликів і тенденцій у регулюванні ШІ подає Бакуменко А. В. [11], який наголошує, що ефективне регулювання ШІ можливе лише за умов тісної взаємодії держави, бізнесу та академічного середовища.

Отже, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання викликів і перешкод на шляху формування ефективної моделі правового регулювання ШІ в Україні залишаються недостатньо дослідженими. Саме ця прогалина – аналіз бар'єрів нормативного, інституційного та практичного характеру – і закривається у поточному дослідженні.

3. Постановка завдання

Метою дослідження є виявлення нормативно-правових викликів, пов'язаних із регулюванням використання штучного інтелекту в Україні, а також аналіз кращих міжнародних практик (насамперед Європейського Союзу та США) з метою обґрунтування напрямів удосконалення вітчизняної правової моделі, адаптованої до умов цифрової трансформації й євроінтеграції.

4. Методи та матеріали

У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи правового аналізу, порівняльного правознавства, а також контент-аналізу стратегічних і законодавчих документів. Матеріальною основою виступили: AI Act ЄС (Regulation (EU) 2024/1689) як приклад першого у світі комплексного нормативного акту з регулювання штучного інтелекту; концептуальні документи України у сфері цифрової економіки та ШІ, зокрема Концепція розвитку ШІ та Національна стратегія цифровізації; аналітичні публікації та наукові статті 2022–2025 років, присвячені правовим аспектам застосування ШІ; а також офіційні документи США, включно з AI Bill of Rights та рекомендаціями NIST.

Методологічно дослідження ґрунтується на системному аналізі національного й зарубіжного законодавства, порівняльно-правовому методі для виявлення відмінностей і подібностей регуляторних моделей України, ЄС і США, дескриптивному методі для опису актуального стану правового середовища у сфері ШІ в Україні, а також аналітичному узагальненні, що дозволило виокремити ключові виклики й обґрунтувати напрями їх подолання.

5. Результати та обговорення

Станом на 2025 рік в Україні не існує окремого спеціального закону про штучний інтелект. Натомість формування політики у цій сфері здійснюється через концептуальні й стратегічні документи, що закладають основу для майбутнього регулювання. Ключовим документом є Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. [12]. Цією Концепцією визначено мету, принципи та завдання розвитку технологій ШІ в Україні як одного з пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку [12]. Зокрема, Концепція на державному рівні сформулювала базове розуміння ШІ. Так, штучний інтелект визначено як організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання

системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [12]. Цей документ окреслив стратегічне бачення розвитку ШІ та наголосив на важливості правового регулювання та етики у сфері ШІ.

У 2025 році уряд затвердив новий План заходів на 2025–2026 роки з реалізації Концепції розвитку ШІ (розпорядження КМУ від 9 травня 2025 р. № 457-р) [13]. Цей план передбачає низку важливих напрямів, зокрема:

- розроблення рекомендацій з кібербезпеки для систем ШІ,
- моніторинг впровадження ШІ в різних сферах;
- підготовку законодавчих ініціатив.

Згідно з Планом, у IV кварталі 2026 року Міністерство цифрової трансформації повинно розробити і подати проект закону щодо правового врегулювання у сфері розвитку ШІ [13]. Таким чином, у перспективі очікується поява спеціального закону про ШІ в Україні, що враховуватиме міжнародний досвід та наблизитиме українське регулювання до європейських стандартів.

Отже, наразі ж нормативно-правова база обмежується зазначеними концепціями та планами, а також загальним законодавством у суміжних сферах (захист персональних даних, інформаційна безпека, законодавство про інноваційну діяльність тощо). Важливо відзначити, що Україна інтегрується у європейський цифровий простір – з 2023 року Україна приєдналася до програми ЄС «Цифрова Європа», що передбачає участь у проектах розвитку ШІ та гармонізацію відповідних правил [7]. Це підтверджує курс на наближення законодавства України до норм ЄС.

Вищезазначені кроки свідчать про поступове формування нормативного фундаменту для майбутнього правового врегулювання ШІ в Україні. Водночас, у процесі гармонізації з європейськими стандартами важливо враховувати також альтернативні підходи до регуляторної політики, зокрема ті, що реалізуються у Сполучених Штатах та Європейському Союзі. Порівняльний аналіз цих моделей дозволяє глибше оцінити їхню релевантність і потенціал для адаптації в українському контексті.

Варто зазначити, що Європейський Союз підійшов до регулювання ШІ системно та проактивно. В червні 2024 року законодавці ЄС ухвалили Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2024/1689 – так званий Закон про штучний інтелект (AI Act) [2;14]. Це перший у світі всеосяжний нормативно-правовий акт, що встановлює гармонізовані правила для розробки, впровадження та використання систем ШІ в межах ЄС. Регламент було опубліковано 12 липня 2024 р. та набуло чинності 1 серпня 2024 року. Нові правила мають пряме застосування в державах-членах ЄС і покликані створити єдиний підхід до регулювання ШІ незалежно від галузі чи технології [15]. Більшість положень AI Act, зокрема щодо високоризикових систем, почнуть застосовуватися після перехідного періоду – очікується, що повністю закон запрацює у 2026–2027 роках [15].

Основна концепція регулювання в ЄС – ризик-орієнтований підхід. Регламент класифікує всі системи ШІ на чотири категорії за рівнем ризику їх застосування (рис. 1) [15].

Отже, такий підхід в ЄС спрямований на захист фундаментальних прав, демократії та безпеки, одночасно підтримуючи інновації [16]. По суті, жорстке регулювання застосовується тільки до тих застосувань ШІ, які несуть значні ризики, тоді як для більшості «безпечних» сценаріїв зберігається гнучкість.

Окрім самого Регламенту, в Європі діють суміжні акти та ініціативи: GDPR регулює аспект даних (важливий для навчання ШІ), також Рада Європи готує Міжнародну конвенцію з питань ШІ. У серпні 2024 року Європейська комісія започаткувала ще й так званий «AI Pact» – добровільні зобов'язання для провайдерів ШІ дотримуватися етичних принципів до набрання чинності AI Act [14].

Отже, можна стверджувати, що ЄС поступово формує комплексну екосистему регулювання ШІ, де поєднуються обов'язкові норми та м'які механізми. Цей досвід є надзвичайно показовим для України, яка прагне імплементувати європейські норми у своє право. Наявність вичерпного регулювання в ЄС означає, що українські компанії, які розробляють чи застосовують ШІ, вже зараз мусять орієнтуватися на вимоги AI Act, особливо якщо планують виходити на ринок ЄС.

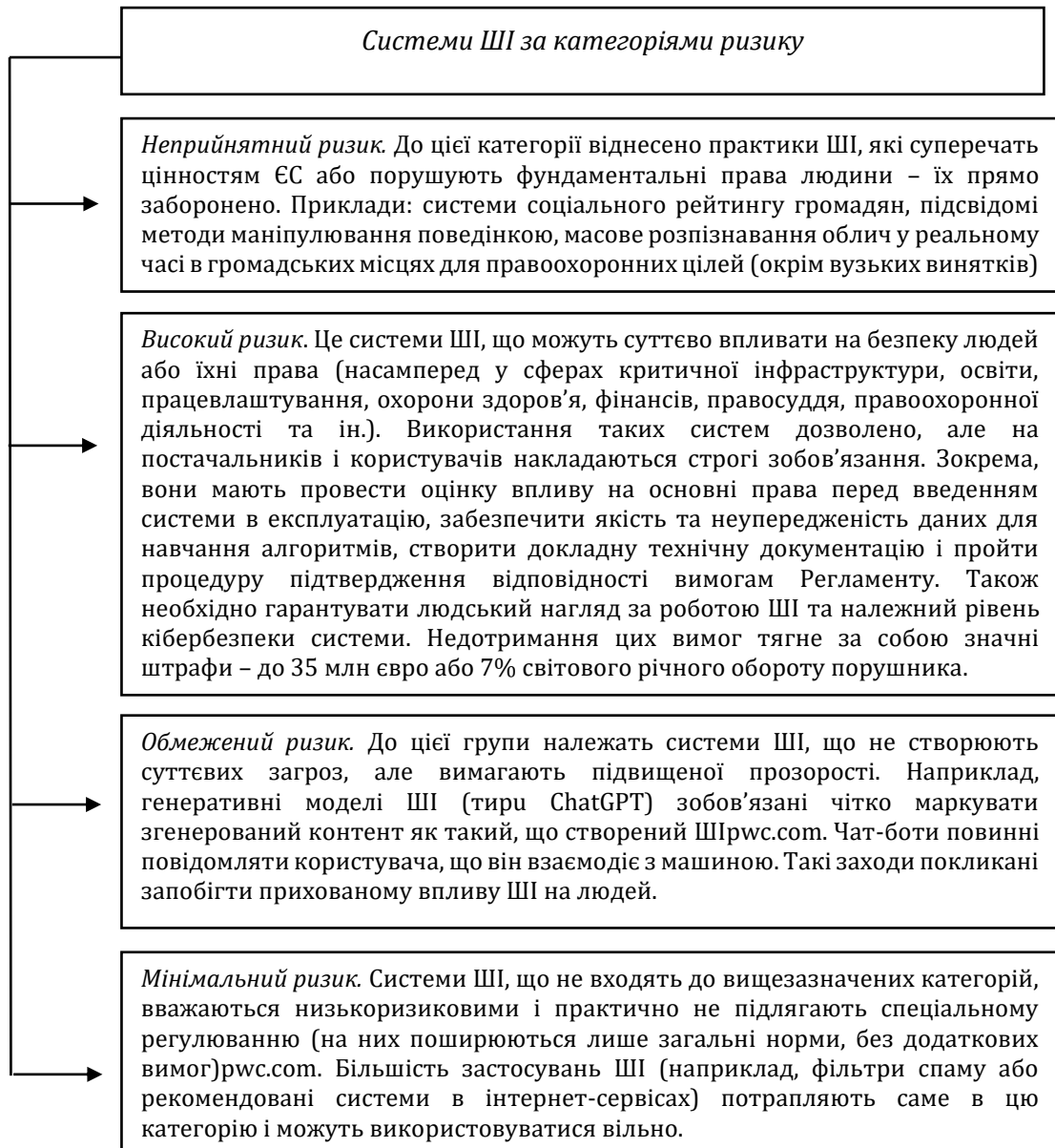

Рис. 1. Розподілення систем ШІ на категорії за рівнем ризику їх застосування згідно регламенту ЄС

Джерело: складено автором на основі [15].

Сполучені Штати Америки поки що не мають єдиного загальнонаціонального закону про штучний інтелект. Підхід США до регулювання ШІ можна охарактеризувати як обережний і прагматичний. Федеральний уряд США наразі утримується від жорстких прямих обмежень для приватного сектору, зосереджуючись натомість на етичних принципах і регулюванні власного (державного) використання ШІ [17].

Іншими словами, в США надають перевагу гнучкому «рамковому» регулюванню, щоб не загальмувати інновації. Відсутність всеосяжного закону частково компенсується існуючими секторальними законами (наприклад, щодо недопущення дискримінації в кредитуванні або наймі, захисту персональних даних у певних сферах тощо), які застосовуються і до ШІ. Крім того, на федеральному рівні видаються політичні документи та керівні вказівки для промисловості, що встановлюють принципи відповідального розвитку ШІ.

Однією з ключових ініціатив стала розроблена Білим домом «Blueprint for an AI Bill of Rights» («Білль про права ШІ»), презентована в жовтні 2022 року. Цей документ визначає п'ять основних принципів, яких слід дотримуватися при створенні і використанні штучного інтелекту [18]: (1) Безпека та ефективність; (2) Недискримінація; (3) Приватність; (4) Прозорість; (5) Людська альтернатива. Хоча цей «Білль про права» не є законом і має рекомендаційний

характер, він відображає державну позицію щодо етичного використання ШІ. Аналогічно, Національний інститут стандартів і технологій (NIST) у 2023 р. опублікував Рамкові принципи управління ризиками ШІ (AI Risk Management Framework) – добровільний стандарт для організацій, який допомагає оцінювати та мінімізувати ризики від застосування ШІ.

Поряд із етичними орієнтирами, уряд США поступово впроваджує вимоги щодо використання ШІ в самому державному секторі. Зокрема, у середині 2020-х років видано кілька виконавчих документів, які зобов'язують федеральні агентства проводити оцінку алгоритмів, використовувати лише перевірені рішення та враховувати права людини при закупівлі ШІ-систем [19]. Такі політики є обов'язковими для органів влади, але не поширюються на приватні компанії безпосередньо. Натомість адміністрація сподівається, що через потужність державних закупівель і приклад держави, приватний сектор добровільно запроваджуватиме етичні й безпечні підходи у ШІ [19]. Наприклад, якщо уряд вимагає від своїх підрядників дотримання певних стандартів ШІ, великі компанії будуть стимулюватися дотримуватися цих стандартів і в продуктах для ринку.

Крім того, у США активну роль у формуванні «м'якого» регулювання ШІ відіграють самі технологічні корпорації та громадські організації. Провідні компанії (Google, Microsoft, OpenAI та інші) публікують власні етичні принципи використання ШІ, створюють внутрішні ради з питань штучного інтелекту, інвестують у безпеку алгоритмів. Держава підтримує такі ініціативи та вступає в діалог із бізнесом. У липні 2023 року Білий дім оголосив, що кілька найбільших розробників ШІ добровільно погодилися на принципи безпеки (перевірка моделей на безпечність, звітність про ризики тощо) – ці зобов'язання не є законом, але демонструють самоорганізацію галузі. На рівні законодавчих органів у США тривають дискусії щодо можливого прийняття законів про ШІ. У Конгресі зареєстровано кілька законопроектів (як-от Algorithmic Accountability Act, різні акти щодо пояснюваності алгоритмів), проте жоден з них станом на 2025 р. не набув чинності як закон.

Таким чином, підхід США характеризується обережністю: держава встановлює загальні guardrails (запобіжники) і довіряє приватному сектору розробку конкретних стандартів, втручаючись лише за необхідності (постфактум через судові справи чи регуляторів у разі шкоди). Цей шлях контрастує з європейським і дає можливість порівняти переваги та недоліки різних моделей.

Наведена табл. 1 підсумовує ключові аспекти підходів до регулювання штучного інтелекту в Україні, Європейському Союзі та Сполучених Штатах.

Наведена табл. 1 продемонструвала, що жодна з моделей не є універсальною, але кожна відображає пріоритети та рівень технологічної зрілості відповідної юрисдикції. ЄС фокусується на безпеці та правах людини через створення обов'язкових і деталізованих норм, США - на інноваційності та гнучкості, покладаючись на етику й саморегулювання, тоді як Україна перебуває на етапі формування базових засад майбутнього законодавства, насамперед через стратегічні документи.

Для України такий порівняльний аналіз є вкрай цінним, адже він дозволяє враховувати як сильні сторони зарубіжного досвіду, так і потенційні ризики перенесення західних моделей без урахування національних реалій. Зокрема, ризик-орієнтований підхід ЄС видається найбільш придатним для адаптації в Україні в контексті її євроінтеграційного курсу. Водночас недосконалість інституцій, обмеженість ресурсів і низька залученість бізнесу у формування регуляторного середовища створюють системні виклики, які необхідно подолати, перш ніж запроваджувати жорстке регулювання.

На основі аналізу існуючого стану нормативного середовища та міжнародного контексту, можна виокремити ключові виклики правового регулювання ШІ в Україні. Попри значну увагу держави до цифровізації, правове регулювання ШІ в Україні стикається з низкою системних викликів.

1. Відсутність спеціалізованого законодавства і чітких визначень. Наразі в Україні бракує законодавчих визначень понять, пов'язаних з ШІ, а також немає чітких критеріїв віднесення тієї чи іншої технології до «системи штучного інтелекту».

2. Недосконалість стандартів і критеріїв оцінки ризиків. На державному рівні не розроблено методик оцінювання ефективності ШІ та пов'язаних із ним ризиків. Зокрема, відсутні критерії оцінки результатів і загроз використання технологій ШІ, а також немає

затверджених стандартів безпеки і прозорості для таких систем. Через це важко гарантувати, що впроваджені рішення на основі ШІ є надійними та не завдають шкоди користувачам або суспільству.

Таблиця 1. Ключові аспекти підходів до регулювання штучного інтелекту в Україні, Європейському Союзі та Сполучених Штатах

Аспект	Україна	Європейський Союз	Сполучені Штати
Наявність спеціального закону про ШІ	Спеціальний закон відсутній (чинні концепції та стратегії; законопроект очікується до 2026 р.)	Регламент ЄС 2024/1689 (AI Act) – всеосяжний закон прямої дії, ухвалений у 2024 р., набрав чинності з серпня 2024 р.	Єдиного федерального закону немає; регулювання фрагментарне (галузеві закони, норми штатів).
Підхід до регулювання	Формується під впливом міжнародного досвіду; планується ризик-орієнтований підхід за аналогією з ECLsej.org.ua . Поки що регулювання декларативне (концепції).	Ризик-орієнтований: чотири рівні ризику (заборонені, високоризикові, обмежені, мінімальні) з відповідними вимогами. Чіткі правила для високоризикових систем, гнучкість для низькоризикових.	Саморегуляція + етика: ставка на добровільні стандарти, етичні принципи (AI Bill of Rights) та відповідальність бізнесу. Урядовий фокус – на власне використання ШІ та загальні рекомендації, а не прямиї нагляд за приватними розробками
Ступінь обов'язковості норм	Обов'язкові вимоги поки не встановлені (окрім загальних законів). Концепції мають рекомендаційний характер для органів влади. Очікується запровадження обов'язкових норм із прийняттям закону.	Обов'язковий характер регулювання: AI Act підлягає виконанню у всіх країнах ЄС. Передбачена відповідальність за недотримання (штрафи до 35 млн євро або 7% обороту). Контроль здійснюватимуть уповноважені національні органи, координацію – Єврокомісія.	Переважає добровільний характер: федеральні політики для агенцій є обов'язковими лише для держорганів. Для бізнесу – рекомендації та нагляд існуючих регуляторів (FTC, FDA тощо) у межах їх повноважень. Проте відсутність прямих правил означає невизначеність відповідальності.
Етичні принципи в регулюванні	Усвідомлена потреба в етичних засадах (вказана в Концепції), але поки що немає офіційного кодексу чи стандарту етики для ШІ. Існують поодинокі ініціативи в IT-спільноті, але на державному рівні – в стадії розробки.	ЄС ще у 2019 р. оприлюднив <i>Етичні настанови з довірчого ШІ</i> , а в AI Act багато уваги приділено правам людини, недискримінації, прозорості. Етичні принципи фактично отримали силу права через норми Регламенту (вимоги до прозорості, людського контролю тощо).	В США розроблено низку необов'язкових етичних рамок: <i>AI Bill of Rights</i> (5 принципів безпечного та справедливого ШІ), керівництва NIST з управління ризиками, принципи Пентагону для військового ШІ тощо. Великі компанії також запроваджують власні етичні кодекси.
Роль приватного сектору	Приватні IT-компанії України поки що не мають самостійної регуляторної ролі, але активно беруть участь в обговореннях (хакатони, робочі групи при Мінцифрі). Держава заохочує державно-приватні проекти у сфері ШІ (пілотні впровадження в освіті, медицині).	В ЄС приватний сектор є об'єктом регулювання: компанії зобов'язані виконувати вимоги AI Act. Одночасно бізнес залучався до розробки політики (консультації Єврокомісії, публічні обговорення). Компанії ЄС готуються до сертифікації своїх AI-продуктів, частина вже запроваджує комплаєнс-програми, готуючись до 2026 р.	У США приватний сектор фактично лідер у встановленні стандартів: корпорації самі вводять правила для своїх ШІ і часто випереджають регулятора. Держава спирається на експертизу компаній і громадських організацій. Відносини будуються на співпраці: урядовці і CEO технологічних фірм регулярно обговорюють питання ШІ. Проте відсутність жорстких норм означає, що багато що залежить від добровільної відповідальності кожної компанії.

Джерело: розроблено на основі [14–19].

3. Неясність розподілу відповідальності. Сьогодні не врегульовано питання юридичної відповідальності за рішення або дії, прийняті системою ШІ. Невідомо, на кого покласти відповідальність у разі помилки ШІ – на розробника, власника системи чи кінцевого користувача. У концептуальних документах звернено увагу на недосконалість розподілу

обов'язків користувачів технологій ШІ, що свідчить про необхідність законодавчо визначити права і обов'язки всіх учасників життєвого циклу ШІ-систем.

4. Відсутність механізмів нагляду та контролю. Нині відсутній спеціалізований орган чи процедура для сертифікації та контролю якості систем ШІ перед їх впровадженням. Немає дієвого механізму державного контролю за використанням технологій ШІ. Це означає, що потенційно ризикові алгоритми можуть впроваджуватися без попередньої перевірки на відповідність етичним чи безпековим вимогам.

5. Етичні та правозахисні питання. Використання ШІ піднімає питання захисту прав людини – недискримінації, приватності, належної правової процедури тощо. В Україні поки не імplementовано на національному рівні етичні принципи для ШІ. Хоча Концепція 2020 р. відносить «правове регулювання та етику» до пріоритетних сфер державної політики у галузі ШІ, на практиці відсутні офіційні керівні настанови чи кодекси етики для розробників і користувачів ШІ. Це створює ризики використання алгоритмів, що можуть порушувати права громадян (наприклад, ухвалювати упереджені рішення).

Зазначені виклики потребують комплексної відповіді від держави. Частину проблем планується розв'язати шляхом розробки спеціального закону про ШІ, який встановить терміни, відповідальних суб'єктів та вимоги до систем ШІ. Налагодження стандартизації та контролю також можливе через створення уповноваженого органу або покладення функцій на існуючі регуляторні структури. Вирішення кадрового та освітнього питання відображено в урядових планах (розвиток освітніх програм з ШІ, стимулювання наукових досліджень тощо). Важливо, що всі ці кроки відбуваються з огляду на світовий досвід, адже Україна не єдина стикається з подібними викликами.

Беручи до уваги світові тенденції, найближчі роки стануть вирішальними для формування в Україні повноцінної системи правового регулювання штучного інтелекту.

Отримавши статус країни-кандидата на вступ до ЄС, Україна зобов'язана гармонізувати значну частину свого законодавства з європейським. У сфері ШІ це означає, що український майбутній закон про ШІ, найімовірніше, буде максимально узгоджений з положеннями Європейського AI Act. Вже зараз у наукових колах і урядових планах декларується намір імplementувати підходи AI Act у національне право. Таке зближення має кілька переваг: по-перше, українські розробники ШІ отримають чіткі орієнтири щодо вимог (особливо якщо прагнуть виходити на ринки ЄС); по-друге, громадяни будуть захищені на рівні, еквівалентному європейському, що підвищить довіру до ШІ-рішень. Водночас, сліпе копіювання європейських норм без врахування національних особливостей може бути неефективним. Україні варто зважити власний контекст: менший обсяг ШІ-ринку, брак ресурсів на створення окремого регулятора, необхідність стимулювання інновацій у військовій і післявоєнній період тощо. Тому законодавство має бути достатньо гнучким: встановлювати базові «правила гри» і запобіжники, але не створювати зайвих бар'єрів для розвитку індустрії ШІ.

Очікується, що першим кроком стане ухвалення закону, який визначить термінологію (що таке ШІ, високоризикова система тощо), розподілить повноваження між держорганами (наприклад, призначить орган, відповідальний за оцінку відповідності ШІ-систем стандартам) та встановить загальні принципи відповідального використання ШІ. Ймовірно, закон закріпить ризик-орієнтовану класифікацію систем ШІ (як це зроблено в AI Act) [15], але деталізація вимог може відбуватися поступово через підзаконні акти. Паралельно, Україні варто оновити суміжне законодавство: про захист інформації і персональних даних (з урахуванням обробки даних ШІ-моделями), про стандартизацію та сертифікацію (щоб охопити нові технології), про ліцензування окремих видів діяльності (можливо, виділити діяльність з оцінки алгоритмічних систем).

Етичні аспекти набуватимуть більшої ваги. Імовірно, при державних органах або за підтримки міжнародних партнерів буде розроблено Етичний кодекс (гайдлайн) щодо ШІ, адаптований до українських реалій. Він може стати рекомендаційним документом для компаній та держструктур до моменту, поки закон не почне діяти повною мірою. Також перспективним є створення навчальних програм для публічних службовців щодо використання ШІ (аби чиновники розуміли як переваги, так і ризики алгоритмів при ухваленні рішень). У цілому, подальший розвиток українського законодавства про ШІ слід очікувати еволюційним шляхом:

спочатку базовий закон і підготовка інституцій, потім – поступове розширення та уточнення норм.

Варто згадати і про співпрацю з міжнародними організаціями. Рада Європи, наприклад, ініціює створення першої глобальної Конвенції з ШІ, і Україна як член РЄ бере участь у цих процесах [14]. Участь у подібних ініціативах дозволить Україні переймати найкращі практики і водночас відстоювати власні інтереси (приміром, забезпечити врахування потреб країн з перехідною економікою в глобальних правилах ШІ).

6. Висновки

Отже, на початок 2025 року Україна перебуває лише на старті шляху до комплексного правового регулювання штучного інтелекту. Наявні концепції та стратегії заклали фундамент, проте їх треба наповнити реальними нормами права. Аналіз показує, що без законодавчого врегулювання залишаються критично важливі аспекти – відповідальність за рішення ШІ, стандарти безпеки та недискримінації, механізми державного нагляду. Вирішення цих питань є нагальним, оскільки використання ШІ в суспільстві зростає, а отже, зростають і потенційні ризики.

Світовий досвід надає Україні дорожню карту. Європейський Союз продемонстрував можливість створити всеосяжні «правила гри» для ШІ – Європейський закон про ШІ встановлює чіткі вимоги залежно від рівня ризику та забезпечує інституційний механізм контролю. Такий підхід гарантує високий рівень захисту прав людини і безпеки, проте вимагає зрілої інфраструктури стандартизації і може бути ресурсно затратним. Сполучені Штати, навпаки, зробили ставку на саморегуляцію та гнучкість, дозволяючи індустрії розвиватися швидко, але ризикуючи недостатньо захистити суспільство від зловживань технологією. У цьому підході держава відіграє роль радше наставника (формує принципи), ніж наглядача. Обидві моделі мають свої переваги і недоліки, і Україні важливо врахувати їх, виробляючи власний підхід.

Перспективи українського законодавства про ШІ багатообіцяючі: поєднання найкращих європейських практик з урахуванням локальних умов може дати змогу створити сучасну та ефективну регуляторну систему. Ця система має бути спрямована не лише на мінімізацію ризиків, але й на стимулювання розвитку штучного інтелекту – аби бізнес і наука в Україні бачили підтримку, а не лише обмеження. Важливо зберегти баланс: захист прав і безпеки громадян – пріоритет, проте регулювання не повинно стати гальмом для інновацій. Прозорість, підзвітність алгоритмів, недискримінація – ці принципи мають увійти в правове поле одночасно зі створенням умов для інвестицій у ШІ, розвитку освітніх програм, запровадження regulatory sandboxes (експериментальних правових режимів для тестування ШІ-рішень).

Таким чином, Україна стоїть перед завданням інтегруватися у глобальний рух за відповідальний ШІ. Виклики є значними, але досвід партнерів по ЄС і США дає інструменти для їх подолання. Поступове впровадження з урахуванням міжнародних стандартів забезпечить і правову визначеність, і довіру до ШІ в українському суспільстві.

References

1. Duliba, Ye. V. (2024). Zakon pro shtuchnyi intelekt YeS: u poshukakh balansu mizh prosuvanniam innovatsii ta vyznanniam ryzykiv [The EU AI Act: In search of balance between fostering innovation and acknowledging risks]. *International Scientific Journal "Internauka". Series: Juridical Sciences*, (7). <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-7> (in Ukrainian).
2. European Parliament & Council of the EU. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (AI Act). *Official Journal of the European Union*, L, 12.7.2024. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
3. Tiuria, Yu. I. (2022). Pravove rehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu na osnovi yevropeiskoho pidkhodu [Legal regulation of AI use based on the European approach]. *Juris Europensis Scientia*, (2), 141–148. <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.360> (in Ukrainian).
4. Boiko, V. V. (2024). Pravove rehuliuвання shtuchnoho intelektu: mizhnarodnyi dosvid [Legal regulation of artificial intelligence: International experience]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, 35(74), 2, 23–29. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/05> (in Ukrainian).

5. Petko, S. M. (2023). Pravove rehuliuвання vykorystannia tekhnologii shtuchnoho intelektu v krainakh – tsyfrovyykh liderakh [Legal regulation of AI technologies in digital leader countries]. *Ekonomichnyi zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu*, (4), 55–72. <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/41946> (in Ukrainian).
6. Zaidan, E., & Ibrahim, I. A. (2024). AI governance in a complex and rapidly changing regulatory landscape: A global perspective. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03560-x>
7. Varynskyi, V. O. (2024). Stan pravovoho rehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu u zakonodavstvi Ukrainy [The state of legal regulation of AI use in Ukrainian legislation]. *Yurydychna Ukraina*, (3). <https://yur-ukraine.com/stan-pravovogo-regulyuvannya-vykorystannya-shtuchnoho-intelektu-u-zakonodavstvi-ukrayiny/> (in Ukrainian).
8. Akulov, Yu. V. (2024). Pravove rehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu v tsyfrovii ekonomitsi Ukrainy: vyklyky, ryzyky ta perspektyvy vdoskonalennia [Legal regulation of AI in Ukraine's digital economy: challenges, risks and improvement prospects]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, (42), 62–67. <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/14> (in Ukrainian).
9. Helzhynska, T. Ya., & Kravchuk, O. R. (2025). Pravove rehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu v osviti: ukraïnskyi ta yevropeïskyi dosvid [Legal regulation of AI use in education: Ukrainian and European experience]. *Akademichni vizii*, (42). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15480100> (in Ukrainian).
10. Serebro, M. V. (2024). Administratyvno-pravove rehuliuвання vykorystannia tekhnologii shtuchnoho intelektu: natsionalnyi ta zarubizhnyi dosvid [Administrative-legal regulation of AI technology use: national and foreign experience]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia*, (70). <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.70.8> (in Ukrainian).
11. Bakumenko, A. V. (2025). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu u svitovii praktytsi [Peculiarities of legal regulation of AI use in global practice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 1(87), 16–21. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.3> (in Ukrainian).
12. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini: Rozporiadzhennia KMU vid 02.12.2020 № 1556-r [On approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (in Ukrainian).
13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro zatverdzhennia Planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini na 2025–2026 roky: Rozporiadzhennia KMU vid 09.05.2025 № 457-r [On approval of the action plan for the implementation of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine for 2025–2026]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-p> (in Ukrainian).
14. Doslidnytska sluzhba Verkhovnoi Rady Ukrainy. (2024). Stanovlennia ta rozvytok yevropeïskoho pidkhodu do pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu: Analychna zapyska [Formation and development of the European approach to AI legal regulation: Analytical note]. Kyiv. <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33379.pdf> (in Ukrainian).
15. PwC Ukraina. (2024). *Rehlement YeS shchodo ShI: ukhvaleno novi pravila rehuliuвання* [EU AI Regulation: New rules adopted]. <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2024/artificial-intelligence-regulation-adopted-eu.html> (in Ukrainian).
16. European Parliament. (2024, March 13). *Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law*. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>
17. Inside AI Policy. (2025). *Congressional researchers report options for AI regulation*. <https://insideaipolicy.com/ai-daily-news/congressional-researchers-report-options-ai-regulation>
18. Protocol.ua. (2024). *U SSHa prezentuvaly Bill pro prava dlia shtuchnoho intelektu, yakyy mae na meti zakhystyty hromadian vid neiromerezh* [In the USA, a bill of AI rights was presented to protect citizens from neural networks]. <https://protocol.ua/ua/u-ssha-prezentuvali-bill-pro-prava-dlya-shtuchnoho-intelektu-yakyy-mae-na-meti-zahystyty-gromadyan-vid-neyromereg/>
19. Husch Blackwell. (2024). *White House issues AI policies intended to safeguard American interests*. <https://www.huschblackwell.com/newsandinsights/white-house-issues-ai-policies-intended-to-safeguard-american-interests>